

KEVADIK

3-4

Kaanelõige on Valentin Birk'ilt (Tartu Poeglastegümnaasium).

S I S U:

Heinrich Mark: Meie evangeelium. Läkitus.

August Sang: Teelised. Luuletis.

Noorkarsklaste tervitus piiskop Rahamäele.

Eduard Kubjas: Mehistumise küsimusest. Artikkel.

Anna Haava: Kus su päris kodu olnud? Luuletis.

Anna Haava 70-aastane.

Jooni Aleksis Kivi suhtumisest karskusasja. Artikkel „Pohjantähti'st“.

Noorte luuletusi:

John Lean: Raudruun laulab.

A. Murd: Öhtu Orulinna.

Elmar Pettai: Sahisevast leinast.

Karl Raesar: Rahutus.

Ervin Uibo: Noorusele.

Karl Raesar: Film.

Erika Aland: Intiimne kõnelus.

Al. Kukk: Öhtumeelne.

Elmar Pettai: Noori mälestusi.

Kuidas prof. Eisen üliõpilaspõlves pidi tasuma õllearve.

M. J. Eisen: M. J. Eisen karsklasena. Artikkel.

Väljavõtteid M. J. Eiseni kirjutisist.

Aleksander Loothing: Noor Eisen. Artikkel.

Johannes Feldman: Tartu Kivisild. Linoollõige.

Valter Niilus: Sapitilgad kõverpeeglis.

Harald Pello: Rahvuslikust maailmavaatest. Artikkel.

Hääd kirjandust.

Kroonikat ja Liidu teateid.

HEINRICH MARK.

Meie evangeelium.

Eesti Noorsoo Karskusliidu läkitus 15. karskuspühal.

Uskudes Eesti rahvusriigi püsimisse demokraatliku õiglusriigina läkitame kogu Eesti noorusele võitluskutse:

asugem võitlusse eetilise-sotsiaalse, tõelisest inimmesarmastusest ja riigiaususest kant elureformi eest;

asugem võitlusse demoraliseeriva korrupsiooni ja vastutustundetud buršivaimu vastu!

Selleks oleme õigustet ja kohustet eriti praegu, mil kõik jõud tahetakse juhtida uue kultuurihoone ülesehitamise tõhe.

Peame tõdema, et praeguste kriiside pääpõhjuseks on nüüdsete kodanike mittevastav kasvatus neile täitaosutund suurile kohustusile. Meie, noored, tundes täielikult meile tulevikus langeva riigivalitsemise ja -juhtimise ülesande suurust, tahame maksimumini arendada nii meis eneseis kui ka meie ümbruses asuvaid positiivseid jõude. Selleks on vajalik kõrvaldada võimalikult kõiki neid praegu veel eksisteerivaid fakteid, mis põhjustasid eksikäike meie isade kasvatamises.

Sotsiaalpedagoogiliselt tähtsaim on kahtlemata haritlaskonna mõju. Üliõpilaskond ja teised akadeemilised ringkonnad on suuremate rahvamasside ja nooruse ideaaliks ja eeskujuks. Sellepärast peabki rahva kasvatamise eel käima kasvatajate—haritlaste—enesekasvatus ja enesedistsipliin. Elupõletamise kultuse peab võitma töö ja puhas rõõm. Olevik kohustab meid hävitama balti-saksa traditsioone ning meie rahvast ruineerivaid buršikombeid ja neid asendama terve ning rahvusliku elustiiliga. Ja ainult see on rahvuslik, mis viib meid ühes sihis — ülespoole juhtivas sihis. Oleme nõus kõigiga, kes ütlevad, et joomine üliõpilasorganisatsioonide kodudes ei vasta meie riigi ülesehitavale põhimõttele. Nõuame alkohoolivaba üliõpilaskonda, nõuame karsket üliõpilaselu.

Et meie üliõpilasnoorus ja haritlaskond üldse muutuks kultuuritahetelisemaks ja riiklikumaks, selleks juba koolinoorus oma üliküllase tahteenergia peab muutma elujaatavaks, kriitikavõimeliseks ja poliitilist struktuuri tundvaks isiksuseks.

Viimase nõude püstitamisega meie ei lasku kaugeltki parteipoliitikasse. Noorsooliikumine peab olema vaba igasuguseist parteilisest kaalutlusist, igasuguseist erakondlikest niiditõmbajaist. Noorsooliikumine peab noored juhtima ühiskonnaelu, ehituse uurimisele objektiivsest, õigusriiklikust vaatenurgast. Vastmöödunud mullistusajajärk andis väga selge õpetuse neile, kes nõudsid noorsoo apoliitilisust — s. t. et noored ärgu üldse tegelgu poliitilis-maailmavaatelistel küsimustega. See noorte apoliitiline uinutus

võimaldaski, et nii kergesti ka noori said oma kütkeisse tõsiasiade võltsijad, kes kaugel õiglusest ja üksikisiku hüvangust.

Kriitika võime vajadus on praegu eriti tungiv, kuna igaüks peab langetama oma hinnangu aadete ja jõurühmade vaadete kohta, mida on olevikus ristlemas rohkem ja erinevamaid kui kunagi varem. Vaadake vaid itta: säääl punased tuleleegid hävitavad piibleid ja muid senimaksnud seaduse- ja teaduseraamatuid. Ja vaadake läände: säääl põletetakse vabariigi lippe ja kõrgemaidki inimsaavutiste tippe. See ei ole nii mitte ainult poliitilisel alal, vaid paratamatud on otsingud ja radikaalsed ümberhinnangud ka usulisel, kultuurilisel ja sotsiaalpedagoogilisel alal.

Kolmandaks nõudeks esitasime: koolinoorsoo maailmavaateline kujunemine olgu suunitet elujaatavalt. Praegu eriti tugeva eksistentsivõitluse ajal on iga riigi ja rahva tuleviku pandiks ta sisemine elujõud, ta üksikisikute väärtus. Sellepärast kogu oma energiatagavarad ja toormaterjalid peame rakendama väärtusiloovaks, ülesehitavaks tööks. Selle riigiterve mentaliteedi loomiseks ongi suunat E. Noorsoo Karskusliidu elureformitaotlused.

Elureformiliikumise vääramatuks postulaadiks on karskusnõue. Karskus pole keeld, pole väline käsk, pole asketism, vaid karskus on vabadus: vabadus oma võimeid maksimumini arendada, vabadus nautida intensiivselt maailma poolt pakutavat hääd, vabadus oma isikuväärtuse takistamatuks teostamiseks.

Tahtes reformida praegu domineerivat elustiili, noorus peab uute, elutervete harjumuste viljelemiseks koonduma oma ühiskonda, oma organisatsiooni, mis on kogu noorusliku enesekasvatuse võltsimatuks aluseks.

Ühised aated, ühine elutunne, ühine töötamine ja ühised elamused tiivustagu meie lendu — kirkama keskpäeva poole.

Meie ühine deviis olgu:

väärtusliku isiku kaudu
väärtuslikumaks kogu ühiskond!

AUGUST SANG.

Teelised.

Astusime, maantee mehed,
kahekesi, kandan õlal.
Undas masin: peksa rehed,
terast eraldada kõlu.

Maantee kajas samme rütmin.
Sombe sügisõhtu. Udu
metsast, rabast välja tükkis.
Videvik ju võrke kudas.

Astusime. Oli raske,
rõhuv oli — tee läks mäkke.
Aga ühest aknast laskus
valguskiir me silmi äkki.

Järsku hämun väike talu:
lillepeenrad, kruusarajad,
aknavarjuks vahtrasalu —
nagu muinasjutumaja.

Silm jäi kinni keset ilu,
mõte tõrkus, tõrkus jalgi:
väljas hämar, kurb ja vilu,
sees on rõõmus, soe ja valge.

Kaeda kord, ehk keegi lahkelt
käijale tooks keelekastet,
et see kuivus kurgust lahkuks,
lahedamaks läheks aste.

Ahta ukse avasime.
Vastu hoovas soojalaine.
Esikus kui särav ime
seisis sale, nägus naine.

Rõivaist õhkus sooja õhku,
võõrast, siiski ammuomast
Leivalõhnad, suitsulõhnad...
Aknal punas õun ja tomat.

*Jõime, ürgasime juttu.
Soe ja mugav oli tuba.
Aeg läks ruttu, imeruttu...
Vaja jälle minna... „Juba?“*

*Läksime. Veel vaatas järgi
lävel; pikka uttu hajus
naine, maja... Radu märgi
käisime, jalg porri vajus.*

*Vastset udu vajus õhku,
laotas hõlmu üle aasa.
Astusime. Astus õhtu
hääletult me kahe kaasa.*

*Edasi. Põld pruun kui turvas.
Udu hall ja pilved hallid.
Kurvaks meel löi järsku, kurvaks,
järsku tundus kõik see kallis,*

*millest ilma vaene vander:
kuski ilman sooja tuba
pole talle valmis pandud,
kuhu aset võtta luba.*

Noorkarsklaste tervitus piiskop Rahamäele.

*Hugo Bernhard Rahamägi.
E. Karskusliidu esimeheks 1930—33.*

Prof. H. B. Rahamägi, asudes eesti karskusliikumise juhtimisele Eesti Karskusliidu esimehena, avaldas juba oma esimesel töötunnil ja esimestes sõnades erilist südamlikkust ja väärilist tunnustust noorsookarskustööle. Väsimatult on ta alati rõhutanud oma laia silmaringi ja kaugelenägellikuse tõttu noorsookarskustöö tähtsust karskustöö teiste erialade hulgas. Siin on teda juhtind tõsine teadmine ja tundmine, et noorsookarskustöö ei ole

püüe kahtluses väriseva käega langeduid üles upitada, vaid siin kasvatakse ja kinnitatakse karskevaimulist ja tervet võrsuvat rahvahulka tema parimate püüete ja otsimiste teel, et temast kasvaks õige tuleviku majesteet. Siin nägi sügavalt mõtleja karskustöö juht, et noorsookarskustöö kätkis hingab ärkava ilmega Eesti karske tulevik. Seepärast on tema teind kõik, mis antud oludes iial võimalik, noorsookarskustöö soodsamate võimaluste loomiseks.

Vaimlist ja majanduslikku tasakaalu on ta hoidnud Karskusliidu enda kodus ja peres, aga veel suuremat armastust ja julgust on ta näidand meie Liitu kaitstes ja juhtides ulgumere karide vahel — rahva hulkades.

Rõõmuga ja tänutundes tuletab meele eriti Eesti noorkarsklaste pere oma ajaloo tormilisemal päeval tema julget ja isalikku käeulatamist kui oma laste kaitseks. See oli siis, kui umbusalduse, kahtlustuste, terava arvustuse ja raske süüdistuse rahe tahtis noorsookarskustöö põllul kasvava vilja hävitada ja tulevasegi külvi võimatuks teha. Ei pidand ta raskeks olukorra põhjalikuks uurimiseks oma jõu ja vähese aja kulutust. Veel enam — julgelt ja kartmatult astuda välja valitsusasutiste ja kogu Eesti rahva ees, oma autoriteetse tunnistuse ja selgitusega eksiarvamisi ümber lükates.

Uued vajadused nõudsid, et meie auväärne eestvõitleja ja juhataja pidi karskustöö tegelikust juhtimisest lahkuma ja asuma tööle, kuhu teda kutsusid veel suuremad hulgad — oma juhiks. Meie, noorkarsklased, mõistame neid ülesandeid rahva hingelise ja vaimlise reformi ning kasvatuselise tööpõllul, seepärast saadame teda sinna tuli hingelise käepigistusega töisest tänutundest. Nagu meie organisatsiooni, nii veel enam suurema organisatsiooni — Eesti rahvakiriku-

elu juhtimine vajab meest, kes ei libise mitte ainult pärituult teis-tega ühes, vaid kes ka vastu tuult ja tormi üles tõuseb ning oma tõekspidamiste suunas edasi murrab. Soovime ja palume oma auväärsele nõuandjale ja julgele eestvõitlejale prof. Rahamäele tema suurel tööpõllul Eesti kiriku Ülemkarjase ametis palju õnnistust ja sedasama apostlilikkust julgust ja meeleskindlust tormiski teed edasi murda vastu parematele päevadele.

August Pähn.

E. KUBJAS.

Mehistumise küsimusest.

Sõna mehistumine juba oma keeleliselt tähenduselt näib viitavat millelegi, mis on ühenduses meessooga või mehega. Ja õigupoolest ta tähistabki eriti meessoosse kätketud sihipüüdlikkust tungi, mis kaasinimeste suhtes on suunatud teatava domineeriva, üleoleva, valitseva või vähemalt nendega samaväärse seisundi saavutamisele ja seda seisundit tema evija tunnetab kui midagi väärtuslikku. Mehise, meheliku oleku annavad seega omadused, mida peetakse mehisteks. Üldiselt need omadused pole aga kindlad, vaid üsna vahelduvad laadi, olenedes sellest, missugune on olnud igal üksikul juhul see mehisusideaal, mehisuse eeskuj, mis mehistumist taotlejat on kaasa kiskund. Ühine siiski mehisust moodustavaile omadusile on teatav jõulisuse joon, olgu ta kas või kujuteldav, näiline, kui mehisust taotleja vähemalt arvab nägevat seda joont oma mehisusideaalis, -eeskujus. Sellel on oma bioloogiline põhjendus selles, et jõulisus on õieti mehelikkuse üheks tähtsamaks põhijooneks, osiseks, tema n. ö. bioloogiliseks komponendiks. Jõuteadvus ongi see, millega võime teiste suhtes esineda domineerivaina, üleolevaina või olla nendega vähemalt ühel astmel. Meie mehelikkust põhi-

olemust aitavad meile selgitada ja teadvustada kõik need igapäevases elus sageli esinevad nähted, kus jõud või energia midagi ületab või kus nende abil midagi ületetakse.

Kas ei ilmne meile mehistumistungi algmed juba ajal, mida me vististi kõik oleme üle elanud, nimelt kui lapsepükste asemele ihaldasime tõelisi meeste pükse nagu neid kannavad täiskasvanud mehed? Või kas ei tungi mehistumistungi jõuliselt esile hiljem, kui me hingepeina üle elasime, et meid ikka veel täisväärtuslikeks meesteks ei peetud, hoolimata sellest, et kõigiti püüdsime omandada täis-meeste välistunnuseid, kombeid ja käitumist — kõnnakut, liigutusi, kõneviisi, rõivastist jne.

Mehistumistungi otsib omale vormi eeskujudes. Kui leitakse isik, kelle ülalpidamine tekitab mulje, et ta suudab läbi lüüa, end maksma panna, ümbrusse mõjuda, siis niisugust ihalletakse, tahetakse olla tema sarnane. Arvatakse, et kui käituda ja esineda samuti kui tema, siis ka mõju saabub samasugune. Imponeerivaimaiks mehistumist taotlevale isikule osutuvad suurema füüsilise aktiivsusega esinevad eeskujud. Praaliv tüüp, väline hiilgus, bravuursus, füüsilise jõud ja isegi pahelisus — need üldiselt tõmbavad endale palju roh-

kem tähelepanu kui tagasihoidlik suursugusus ja vaimlised võimed. Viimased omadused, kuigi nad märgivad mehisuse kõrget astet, ei ole enamikule nii arusaadavad kui puhtfüüsilised omadused. Mõni Morando Morandiini, Jaan Jaago, Dempsey või muu selline kange asjamees, isegi mõni vahva roimar, imponeerib hulkaale alati rohkem kui näit. mõni Sokrates, Kant või Einstein. Ka rahvaste luule kõigil aegadel on tõstnud välja igasugu vägilasi. Seegi näitab, et kangelaste ja vägitegude imetus on üldine. Igas mehes on tung kangelaseks saada, kuigi ise küsimus on, mis määral ja misugusel kujul ta suudab seda teostada. On selge, et igauks, kes tahab oma mehelikkuse jooni välja arendada, saab seda teha ainult nende võimaluste piirides, mis tal vastavate eelduste näol olemas. Vaevalt on usutav, et kidurast mehealgusest saaks maailmameister-poksija või -maadleja. Ta peab otsima omale teisi alasid, millega silma paista, oma mehismistungi realiseerida. Ja saavutiste astmik on siin väga pikk. N. n. harilik surelik jääb ikka kuhugi keskmistele kohtadele peatuma ja saab oma mehismust näidata üsna piiratud alal ja, võib-olla, väga kitsas ringkonnas. Selle avaldusvormiks võib olla lihtne üleolek teisest oma rahakotiga või suuvärgiga, julge esinemisega või lihtsalt füüsilise tervisega, kõrgema seltskondliku seisukohaga või kangusega kakluses. Lihtsal maa-mehel on n. n. peenemas seltskonnas väga raske omi mehelikke omadusi näidata, kuid omas ümbruses, omataoliste keskel on see märksa kergem.

Küsimus, misuguste mehismustunnuste kandjaks mehismistung kedagi vormib, on väga tähtis ja oleneb, nagu me juba märkisime, suurel määral mehisuse eeskujudest, mehismustundealidest. Eeskuju muutub meile mustriks, mille järele me vähemate või

suuremate tulemustega ennast painutame. Väheteadlikus olukorras võib kujuneda niimoodi ihaletavaks kangelaseks kergesti mõni laadakakleja. Ümbritsev keskkond oma vahetu mõju pärast varustab meid mehisuse eeskujudega alati kõige rohkem, olgu nad siis halvad või hääd.

Nooruses, kui veel ei olda „täis-meel“, sünnib teatavasti mehismustunde alal järjekindlalt „ettehaaramisi“. Kuna arvatakse, et muidu ei anna mehisuse mõõtu küllalt välja, siis püütakse varustada end mehisuse välis- te atribuutidega, nagu me sellest varem juba kõnelesime. Kuna sellestki enamasti ei piisa, siis sageli otsitakse abi alkoholi, mis lühike- seks ajaks võib luua mehisuse illu- siooni, anda jõutunde ilma jõuta. See on nagu janusele kõrverändajale fata morgana, mis võib tekitada küll lootusi peatseks allikale jõudmiseks, kuid jätab januse rändaja ikkagi rahuldamatuks. Illu- sioonid on aga hädaohlikud, sest need eemaldavad meid tõelikkusest. Pääle selle aga alkoholi tarvitamine kui komme kuulub paljude silmis ka ise mehisuse atribuutide hulka ja leiab sellisena viljelemist. Seega värteile sattund mehismustung on üheks täht- saks meeste alkoholismi põhjuseks nagu suitseta- minegi. Et mehismustungi aval- dused liiguksid õiges suunas ja looksid väärtusi, selleks me vajame üldtunnustet praktilisi me- hisusideaale. Anglosaksidele on olemas niisugune universaalne mehi- susideaal, mis väljendatakse mõistega džentlmen. See sobiks meilegi hästi. Meie kultuurelu hä- dasti vajaks seda. Me vajame mehismustundealide tead- likku selgitust ja viljele- mist, ainult instinkti varale jäetult satuksime oma mehismustungiga väga ja väga sagedasti ohtlikele ek- si- rännakuile ja jõuaksime mõnigikord rappa.

Kus su päriskodu olnud?

Ei sa taha orus olla
Oru udude ummikus,
Päikesekehvalises padus,
Kuhu ei Jumala tuultki tule! —
Sina vaatad mägedele,
Valguskülla väljadele!
Taotled sintlaevastele,
Jumala Enda õuedele!
Oh sa uljas orulill,
Ebatavaline taim!
Kuuluta, kust sina tulnud,
Kus su päriskodu olnud?

Läbi raske madalrõhu,
Läbi oruhämara,

Väike, võluv lilleke,
Tulvil sinu tuluke
Sinu igatsuse huum —
Valub ala, nagu valve,
Nagu võim ja nagu palve —
Ikka Jumala taeva poole,
Valguskülla väljadele!

Valgusväljad, eks nad kaugel!
Sintlaevad, eks nad kõrgel!
Jumala Enese õndsad õued.
Eks nad säälpool meeltemõistu,
Igvase sala süles! —
Aimad, mäletad säält mõnda,
Et nüüd igatsed sa nõnda?

Anna Haava 70-aastane.

Noorkarsklaslik tervitus meie õrnahingelisemale luuletajale Anna Haavale
tema juubelisünnipäeva puhul.

Anna Haava.

Anna Haava (Haavakivi) sündis 3. X 1864 Tartumaal, Kodavere klk., Pala val-
las, Haavakivi talus. Esimese hariduse sai
ta kodus, siis maal saksakeelses erakoolis,
kust siirdus Tartu kõrgemasse tütarlaste-
kooli, mille kursuse lõpetas a. 1884 kodu-
kooliõpetajanna diplomiga. Järgnevad aastad
töötas Haava Tartus kasvatuselal,
kuni 1892, mil ta tervislikel põhjusil sõitis
välismaale; oli Berliini lähedal Fürsten-
waldis ühes diakonissiasutuses ja teenis
siis Peterburis ning mujal Venemaal. 1900
sõitis kodukohta, kust 1906 siirdus lõpli-
kult Tartu. Esmalt töötas ta siin „Posti-
mehe“ kaastöölisena ja tõlkekirjanikuna
omale elatise hankimiseks, hiljem määras
valitsus talle kirjanikupaiuki.

Haava on avaldand seitse luuletus-
kogu: Luuletused I (1888), II (1890) ja
III (1897), Lained (1906), Ristlained
(1910), Põhjamaa lapsed (1913) ja Meie
päivist (1920). 1924 ilmus ta luuletuste
koguväljaanne „Anna Haava Luuletus-
kogu“. Ta „Väikesed pildid Eestist“
(1911) sisaldab ilukirjanduslikku proosat.
Päale selle on ta teatsend veel muil kir-
jandusaladel, millest hinnatavam on ta
tõlkekirjandus.

Anna Haava on meie esimene puht subjektiivne tundelüüririk. Rahvus-
liku liikumise mõõna ajal saab tema loomingu lähtekohaks individuaalne
tunde-elu. Sellesse seguneb küll ka isamaa-luulet ja oludekajastusi, kuid
ikkagi niipalju, kuivõrd aine riivab luuletaja isikut. H. kolme esimese luu-

letuskogu aineks on päämiselt armastus, selle rõõmud ja pettumused. H. leiab lüürikale uue ainetela, uue tundesisu. Ta hilisemais kogudes taanduvad isiklikud tundmused, andes ikka rohkem ruumi objektiivsele vaatlemisele. Teravalt kajastub neis ajajärgu käärimine ja protestivaim, autor sellejuures jääb aga tundelüürikuks. Esineb ka humoristlik joon. Ta proosatoodang on paiguti otse klassiline oma huumori ja elava kirjelduse poolest.

O. S.

Jooni Aleksis Kivi suhtumisest karskusasja.

Soome kirjandusringkonnad, aga ka õieti kogu Soome rahvas pühtises äsja ühe oma suurima kirjaniku — Aleksis Stenvall-Kivi — mälestust. 10. okt. s. a. täitus 100 aastat sellest, mil Kivi nägi esmakordselt maailmavalgust — Uusimaa läänis Nurmijärve kihelkonnas.

Kivi elusaatus on paljusarnane meie varavarisend Juhan Liivaga. Kivigi varises kokku eluraskuste all ning suri vaimuhaigena — 3. dets. 1872. Kivigi „leiti“ alles paar aastakümnet pärast surma.

Kivi rajas Soome näite- ja romaanikirjanduse. A. 1870 ilmud monumentaalne romaan „Seitse venda“ tõstab ta auga selliste maailmakirjanduse suurmeisterite kõrvale, nagu Cervantes, Swift, de Cöster, Gogol j. t.

Alljärgnevas kirjutises on valgustet Kivi isiklikku suhet alkoholiga ning puudutet põgusalt tema pääteoseid karsklase huvi seisukohalt.

Sellal, kui Kivi oli kunstnikuna oma võimete tipul, oli Soome maaks, mis sõna otseses tähenduses „voolas“ viina ja õlut. Lubatud oli alles kodune viinapõletamine. Karskusliikumine hakkas vaevalt tärkama nõrkade parajusseltside ja -püüete näol.

Samasugused olud valitsesid Kivi kodukihelkonnas Nurmijärvel. Viina jätkus igase tallu ja onni ja veel 1861. a. oli talupojil kombeks maksta teenijaile palka viinas. Kirjaniku sugu ja kodu ei erinend aga üldisest olukorrast. Kivi vanaisa, vanalell ja lell tarvitasid vägijooke ja tema isa suurim nõrkus oli viin, mis pani vaikse mehe nädalakski purjutama.

On laialt levind käsitus, et luuletaja isegi andus joomisele, aga kindel on, et Kivi ei tarvitand sugugi ülemäära vägijooke, võrreldes selle aja üldiste kommetega. Ta tõesti seltskonnas nautis neid ja pakkus mõnikord muilegi, ent see kuulus ju seltskondlike kommete hulka. Ei võidud mõelda pidu — isamaalistki — ilma alkoholi tekitet kunstliku meelte sütituseta. Üliõpilaste seas oli koguni niisuguseid rühmi, kes omaviisi korrapäraselt jagasid päeva õppimise ja „rüüpamise“ vahel, ja näiteks võiks mainida, et Topeliusel tuli üliõpilaspidul tühjendada paarkümmend vennastuskarikat, või et Kivi vali „vemmeldaja“ Ahlqvist*) noore kandidaadina konutas kaheksa päeva ülikooli kartseris, kuna „lõbutsemiselt“ tulles oli „käte külge pannud“ ülikooli uksehoidjale, kes oli keeland härrasid lärmitsemast. Iseendast oli Kivi elu väga mõõdukas, nagu tõendasid tema sõbradki. Aga tema puudusest ja kannatusist nõrgenend organism ei seernud kangeid jooke, nii et ta muutus peagi „liigutetuks“. Ta märkas ühtlasi end muutuvat aldimaks joomakombe ahvatlusile ning asus otsesesse võitlusse oma kalduvusega. See ei olnud kerge, sest isa sünge pärandus piilus ta veres ja sageli ta langes. Sellest sitkest heitlusest jutustavad luuletaja kirjad, kus

---

*) Tolleaegne Helsingi ülikooli soome kirjanduse professor, kes Kivi romaani „Seitse venda“ põhjalikult maha tegi, nimetades seda „lälilaks tooruseks“, mis „oras-tavat soome ilukirjandust metsikusega ähvardab“ (Fr. Tuglase „Seitsme venna“ tõlke eessõnast). A. Ahlqvist on ka ise kirjanduse põllul teetsend — luuletajana (Oksase nime tarvitades).

ta aegajalt avameelselt pihib oma kaotusi ja võite. Juba aastal 1863 ta kirjutab: „Töotan pühalikult, et sellel talvel ei tule mu huulile muud kui lihtsat toitu ja puhast vett.“ Ja hilisem kiri tõendab: „Ma ei tarvitsend palju, sest palake Soome karedat leiba ja pisut soola ning vett maitstes õhtusöögiks kui „maasikas“. Tõeline „spartlase elu“, nagu ta isegi ütleb. Siuntings muutus taas ahvatlus mõnikord ülivõimuks, kuna tal oli „häid seltsimehi, väga häid“. Ta ometi tõmbus neist eemale, aga tunnustab enese Helsingi-reisidel taas mõnikord eksind olevat. Siiski hüüab ta 1869. a. rõõmsalt: „Klaas on jäänd, klaas on jäänd!“ Ja ta tõdeb, et inimene on õnnelikem oma keeldumisis. Tubakahimustki võõrutas luuletaja enda ja päälegi omapärasel viisil. Ta viis tubakapaki ühte paari kilomeetri kaugusel asuvasse hurtsikusse ja käis vaid suurima häda puhul suitsu tõmbamas; nii vähehaaval kadus himu.

Kirjaniku eneseheitlus kajastub tema teoseiski. Kivi on tõepoolest peetud ju otse Bacchuse luuletajaks, kuna ta katab lepitava huumoriga tuli-joogi mõju. Ta võimaldab oma tegelasil kogeda seda hääd, mida nad ootavad vägijookidest. Näeme kõstri meelehääd ja põskede punetamist pärast „rüüppamist“, aavistame, kuis Jukola vennaste aeg kulus viina juures nagu jõe voolamine ja nende kõrvus kajas sumisev mäng ning maailm pöördus rõõmsasti nende ümber, või kuidas purjus Timo pääs armsasti leegitses, nii et kaugesid viletsa inimlapse mured*); näeme, kuis viin kergitab Esko kandu ja teeb ta hulljulgeks**), kuid me tunneme selle kõige vaid hetke joovastuseks. Nii luuletaja paljastab halastamatult Bacchuse õige loomu. Tuleb Timole pohmeluse ja kahjatsuse päev, mil ta ronib nukrat mäge pidi üles koju, kaleviste pükste haledasti rippudes, silmad vererohkusest jõllitamata, ja vihaselt vaatavad teda metsad. Terav kui arstinuga on kirjaniku sulg, kui ta joonistab pildi kapijoodikust ja silmakirjavagast Härgmäe pere-mehest, kes õispunasena võtab pihile oma peret ning vaheajul käib kapil „lõnksu“ võtmas, ja laulab nii, et õue postid tärisevad. Kivi tunneb viina mõju oma rahva iseloomule: vaiksa Lauri teeb viin metsikuks, vennaksed ta paneb kaklema ja hääloomulise Esko südame põhjast ta tuhnib esile aastatevanuse pahameele ja muudab Esko metsloomaks, kes vaid juhtumisi takistub saamast mõrvariks. Simeoni ta orjastab nii, et see himus murrab vandegi ja jõuab joomahullustuse ning enesetapmise üritusenigi, ja õlle võim põletab jõuluõöl ka Jukola vennaste onni.

Pole siis ime, et Kivi oma tegelaste suu läbi jutlustab otse karskust. Simeoni näeb joomingut pörguna, mille ümber keerlevad viina sinised leegid ja Aapo jutustuses rõhkiv siga häbeneb porilompi libisend joobnut. Jukola vennaksed lausuvadki järsu „hüvasti“ viinamürgile, mis muudab inimese loomaks (karskus on nende elu ülenemise vältimatuks tingimuseks) ja purustavad viinapõletamise riistad, et need ei saaks enam kedagi kahjustada. Justkui kõige arutelu kokkuvõttena laskub Canzio vali hukkamõistmine joomakombele ja dionüoslikule luulele, manades pörgusügavusse kõik joomalaulud ja värsimeistrid, kes tarvitavad lauluks nii viletsat ainet kui see: „Meie veres mürgist tekkind haiglane korratus ja rike, mis närib meie elulõnga ja tumestab meie mõistuse valgust, see narripalavik, milles olles kõneleme ja teeme hullusi, mida järgib üha hiline kahjatus. Ja kõike seda ilustada lauluga! Kui ebaloomulik!“

„Pohjantähti“ järele O. I.

*) „Seitsmes vennas“.

**) „Nõmme kingseppades“.

Noorte luuletusi*).

JOHN LEAN.

Raudruun laulab.

VAGUNI rataste rakatav rutt,
kuldsen kapslin põksuv nutt.

Tolmuseu vagunin taga selgtugede rivi
juudi rasvund nupp kui kivi.

Siin naine munakorvega,
sääl talumees tohutu piibuga.

Konduktori rivivõheline komistav kõmp,
roobaste tavaline link-lõnk-võnk.

Pehmunud südame ärevsoe hõnk, —
kolun ühte kõik tambib tamp.

Hüplevi mõtete, karglevi südame, segane fata morgana
üksikuist kohist, salamaist sõbrust väljub sõnake Narva.

Seisak. Juba Orul? Linnulaulu tuhatkordne viis.

Haistan: sõber Meri! — Tunnen Sinu õhku, — versta viis?

Jälle vurab rong... keerleb avar ilm,
mõtlen: seisakuid veel kolm... vaatleb ilma silm.

Lendab rong, lendab ilm, väljas tuiskab tolm;
tõuseb traat, vajub traat, videvikuks muutub ilm.

Vaivara sinisilmne neid — (ta'ga „tiibu ripsutand“, —kui peig)
juhüb saatuse kokku meid?

Pikk liipiline platvorm... vene kuppelkirik... ülesõidukoht.
Jaam. Naerev Narva neid... ja sõbraga mul uksele koht'!

A. MURD.

Õhtu Orulinnas.

Taas horisonti päike vajus.
Veel kumas kauge taeva kaar,
kus linn näis eha kulla sajus,
mis aknailt laiali kõik hajus,
kui leekiv, hukkuv kõrbesaar.

Kuid orgu juba varjud heit'sid.
Need oru põhjas rutates
tee tukkuvasse linna leidsid;
end algul tänavaile peitsid —
siis õo pea kõikjal pesitses.

Kuu kaugelt oru tagant tõusis.
Kui tüdinult ta rännakust
nii tasa kõrgemale sõudis;
kuid viimaks linna kohta jõudis,
kust tõrjus veidi pimedust.

*) Kevadel kavatsatud noorte kunstinumber jäi teostamata osalt küllaldase sellekohase kaastöö puudusel. Saabund luuletusist avaldab toimetuse siinkohal parimad.

Sahisevast leinast.

*Ma laulan laulu sellest sahisevast leinast,
mis kuluvartes, kasteheinas väriseb.
Ma laulan laulu sellest inimlikust leinast,
mis täna õitseb, homme variseb...*

*Ma näen tad kõikjal — väljadel ja põues,
kus õitseb, koltub; vorbiliseks teeb...
Ma näen tad võõrsil, näen tad kodu õues',
kus marus hangub, päikses küdeneb...*

*Ta on mu veli — sama kujutus kui mina,
tad inimmeelde kannab saatuse mustlinnu tiib.
Me ilmakirstus: üle taevas — surilina
ja haua mullaks udu röske riib...*

*Me varjud nõrgalt sahistavad hala —
sest inimmeelde põimub murelõim.
Ja hommikuski liigume koos sala,
ning päevalgi meil vaikseis paigus võim...*

KARL RAESAR.

Rahutus*).

*Nyyd on imelikud päevad:
peab põgenema, joostes piiluma.
Ajud tulvuvad millestki
ja süda on kopsuden kiiluna.*

*Need on imelikud päevad:
kõik urkad on reetjad, kõik puud.
Pimedan on hirmutav kuju:
kolp, all ristitet sääreluud.*

*Ehmund varese kraakse
kui hurratajate tormijooks.
Oo — peidun rohun & põõsan...
Kes tooks rahu, kes tooks?*

*Silmade prožektor igan õhutykin
ja sydamen pluss & miinuselekter;
pean põgenema — oo: mul on kiire;
maastik silmin vaid värvispekter.*

*Ma ei tea — kus, kust & kuhu;
sydamen on vaid minemakipp,
pagemine paigust, kus hoidnud
mind lapsemälestusist äraripp.*

*Imelikud on päevad:
peidad rohtu, silmad õhku piiluma;
ajud tulvuvad millestki
ja syda on kopsuden kiiluna!...*

---

*) Autori kirjaviis.

Noorusele.

Ma austan su suruvat rammu,
kui porri kõik nõrkused taod.
Ma jälgin su kartmatut sammud,
kui üle raskuste kaod...

Kes masendaks pää sul norgu,
kes hääbuvaks teha sind saaks?
Sa mäed süngitad orgu
ja orud teed päikese-maaks...

Sa avad aegade ukсед
ja riivid saatuse eest.
Ning sinu südametuksed
on mehes, kes tunnustab meest! —

KARL RAESAR.

Film*).

Tuul-filmija armufilmi loodusest väntab,
helilist, värvilist;
algas õhtuga: hämar oli & taevan paar pilve-
tükki sajasarvilist.
Päälkiri ammu valmind pään: sensatsioonfilm:
„Armastus päikesen“;
12 jaon, 3 osan, aga iga osa vaid paarin jaon
väiksen.
Tuul-filmija väntab — uugab vaid
aparaat — tuule-ulg eetrin.
Ja filmit lint jookseb maan & õhun,
pikk lugematuid km:eid.
Päike hyppas sinitaevast pilvetykkidelle
alla;
päike — noormees, taevan — tytarlaps;
paotusid pilved tee päikselle valla.
Õhtul päike koputas tytarlapse uksele:
sisse palus;
suudles punastund tytarlapse kätt,
siia jääda anus.
Aga taevastytarlaps sinisen siidkleidin
punastund raputas pään:
ei luband; naeratas vallatult-häbelikult,
ytles: „Ära jää!“
Ei luband, aga ikkagi tahtis,
nagu vallatu imik;
ja päike jäi: magas tytarlapse man,
katteks pääl udu, öö & nõialinik.
Unen nägid ulme mõlemad: õhetavat
aovalget. —
Ärkasid kehad surut teineteise ligi hommikun
veel, enne päeva-alget.
Päike suudles pärlpisarad punastund
plika silmist. —
Armastusromaan oli saand
sensatsioonfilmist.

*) Autori kirjaviis.

Intiimne kõnelus.

Kellega olla täna, arm sangari — nooruse minu?
Iseennast liig palju! Ja vähe
jäet mulle südamerahu!
Kellega jagan ma hergava nooruse innud?

Täna Iseenesega määrat rendenz-vous mu.
Olen ma kirest kirglik ja noorusest noor!
Suudleks' ah! suule või silmile:
Ega südamearmu äraanda saa!
Südame teed veavad põlvili
ette Iseenda.

Arm tulest läidet — tuli on
kõiges kõigele.
Kuigi ma reetlikult andumust tooks —
kire punase värvi ja iha — ühele,
ometi kõigest lähtub mu südame kiirtepid.

Minust saavad vaid killud.
Näen ah! sadat päikest! ja olen
sada tulesädet.
Valutan südant raevutuulis, ja tulen
sädeme sõmeraiks teele.

Äraant hellusest hing ei tühjaks saa.
Ainult armastus armu mahub!
Suur on tõde: pead südamerahu
kokku korjama pudenend raasest.

Täna määrat on mu rendez-vous.
Olen ma kindel, et tulen?
Palvet löögelt kaduvuskella kuulen.
Süda põlvili veab ette Iseenda mu.

AL. KUKK.

Õhtumeelne.

Taas sumedana kurvameelne saabub õhtu,
õhk niiske, küllastunud rohkest sajust.
Näib: päiksenooled pistet läbi pilve-ajust,
sest läänetaevas kobrutamas verist vahtu.
Kuid aegamisi tumeneb ja kustub seegi,
ja läbipaistmatuks saab pilves taevavõlv,
ja upub mullalõhnalisse auru nurmenõlv,
ei häiri unist rahu enam keegi...
Ja jõest venib aasadele laiuv udulint,
seal kasteheina ladval tilku tuhandeid
on nõrgutamas alla klaasist päid.
Ning läbi kaste rada — hiljuti on läbi mint.
Vist eemal vähjaliste varjud tumed need,
mis udus, — tallat kastes nende raad.
Kuid udu tiheneb ja katab metsad, maad,

ja ümber salalikult sulisevad veed ...
See sumbne õhtu unisena hinge heitub,
kui võõras eksimus on meeles, mõttes,
ja võõras eksimus kui igas töttes, —
reaalne tõelikkus salapärasusse peitub.

ELMAR PETTAI.

Noori mälestusi.

Kukku! laulsid laantes käod,
peletasid unenäod
läbi avat akna —
karge leil kust sisse voolas.
Ah, ma olin nobe, hoolas!
Püksid, kuub ja kingad — minut!
Palukest kolm leiba võetud, —
juba kägudega võidu:
Kukku! kukku! — kukku! kukku!
hüüdsime kõik uned lukku!
Virgus hommik.

*

Ema noppis aasalt lilli,
lauale viis kauni vaasi, —
ma ei mõistnud — miks?
Nägin, teadsin: väljas suvi,
aasal tuhat lille, huvi ...
Miks ei tulnud isa, ema,
meie seltsi vallatlema, —
vaid viis kitsa tuppa suve
ema lillis ... Isa istus,
raamat suur ees lahti kistud.
Oli pühapäev.

*

Kuidas prof. Eisen üliõpilaspõlves pidi tasuma õllearve.

Eesti karskusliikumise isa, kadund prof. M. J. Eisen, oli juba noore üliõpilasena tuntud karsklasena. Sellest teadlikud olles mängisid talle sõbrad kord vingerpussi. Eisenil, kes juba vanema kursuse üliõpilane, oli sünnipäev. Sünnipäeva pühitsemiseks kohale ilmuvad Eiseni nooremad kaasvõitlejad, teiste hulgas ka päras-tine prof. H. Koppel, kelle jutustuse järgi käesolev lugu ongi toodud, teadsid, et Eisenil oli Tallinna tänaval tema korteri

vastas asuvas piimapoes arve. Sünnipäevale minnes võtsid nad säält ilma Eiseni teadmata tema arve päale ka paar pudelit õlut kaasa. Sünnipäev oli kõigiti lõbus, kuigi Eisen kaasvõitlejaid õlle kaasatoomise eest isalikult ei jätnud noomimata ja ise loomulikult õlut ei maitsnud. Külalised kahjatsesid hiljem vaid seda, et neil polnud võimalik näha Eiseni nägu sel hetkel, kui talle piimapoes piimaarve õiendamise puhul maksmiseks esitati ka õllearve.

M. J. Eisen karsklasena. *)

Prof. M. J. Eisen.

Minu karskusharrastus põlvneb Soomest. Tallinna laulupeol 1880 tegin tutvust soome karskuisaga A. A. Granfeltiga. Sel ajal magas karskuisimus Soomeski veel seitsmemagaja und. 1886, mil karskuisimus Soomes päevakorra le võetud, puutusin Helsingis A. A. Granfeltiga pikemalt kokku. Ta rõõmustus väga kuuldes, et ma ei joo, ei õlutki, nagu kõik selleaegsed üliõpilased seda jõid. Pikalt ja laialt seletas ta karskuse kasu ja andis mulle nõu võitlusesse astuda joomise vastu Eestis. Põhimõtteliselt olin nõus, kuid teatasin, et õppimise lõpetamine mulle selleks esiotsa veel ei anna mahti. Igaks juhtumiseks andis ta mulle kaasa karskuskirjandust ja karskussõprade põhikirju.

Viimased eksamid sooritanud, võtsin karskuse kasuks sule kätte. Arvasin kõige paremaks karskuspropagandat teha kalendrites. Ajaleht pannakse kohe käest, sisu unustatakse, kalender seisab aga aasta otsa laual, silmad puutuvad sagedasti kokku sisuga. Kalendrid järgmise aasta jaoks olid juba tsenseeritud ja trükkis, neisse ei saanud ma enam mahutada oma kirju-

tusi; need pidid aasta otsa jääma ootama trükkimist. Aga parem hiljem kui ei kunagi. Alles järgmisel sügisel pääsid mu kirjutused karskuse kohta ja selle saavutustest Soomes, trükki Isamaa kalendris 1887 ja Talurahva Kasulises Kalendris 1887; neid mõlemaid kalendreid toimetasin sel ajal. Ajalehetele kirjutasin vaheajal mõne lühema teate karskusest.

Oma kirjutustes mõlemas kalendris andsin nõu asutada karskusseltse. Ise aga ei võinud ma selles suhtes astuda samme, sest elusaatus viis mind augustis 1886 Ingeri Lembalasse, kuhu aasta lõpuni jäin ja mõnelgi juhusel püüdsin sealsetele soomlastele seletada karskuse kasu. 1887. aasta saatsin mööda Petrosavodskis ja ülepea Aunuses soomlaste seas suuremalt jaolt reisipastorina, parajal puhul ikka karskust meelde tuletades. Eestlasi oli sel ajal Aunuses paar hinge. 1888. algusel jõudsin Moloskovitsi, kus mul oli tegemist eestlastega ja soomlastega. Mõtlesin siin asutada karskusseltsi, kuid kohalik ülemus oli kõigi uuenduste vastu. Ei taha öelda, et just karskuse vastu. Ülemus seletas: Kui ette võtate uuendusi ja hiljem siit lahkute, kes neid uuendusi siis edasi ajab. Parema jäägu kõik, nagu seni olnud, et pärast ei tuleks seisakut.

Ülemusel oli õigus, sest juba juunis 1888 kolisin Kroonlinna Balti mereväe ja sealse Nikolai koguduse õpetajaks. Joomist Kroonlinnas nähes — just vastu mu korterit oli joogimaja „Germaania“ — katsusin karskust edendada tegelikult. Kroonlinna soomlasi oli karskuse aatega päri. Rääkisin mõne mehega kokku ja otsustasin karskusseltsi asutada soomlaste ja eestlaste jaoks. Põhikirja seadsin kokku soome seltside ja Peterburis soome karskusseltsi põhikirja eeskujul. Tahtsime asutada

*) Eiseni enda poolt E. Karskusliidu palvel varem kirjutet. Autori kirjaviisi on püütud võimalikult säilitada.

karskusseltsi, kuid Vene valitsus ei sallinud niisugust, vaid muutis seltsi parajusseltsiks. Parajusseltsiks kinnitati siis 19. jaanuaril siseministri poolt Kroonlinna „Retusaari“ — seltsile anti endine kohaliku saare nimi.

Kohe algusest peale oli „Retusaarel“ raskustega võidelda. Puudus nimelt korter. Üürida seltsile kohane korter — selleks puudus aineeline jõud. Koguni harva võidi mingisuguse peo toime panna ja selleks saal üürida. Tävalisest pidi väikse koolitoaga leppima, kuhu vaevalt 25—30 inimest sisse mahtus. Pidasin mitmel puhul karskussisulisi kõnesid. Et suuremat hulka kokku saada, korraldasin kirikus karskussisulise teenistuse, selle aluseks võttes mingisugust karskumõttelist piiblisalmi ja seda siis karskustöö kohaselt kasutades. Nii tegin eestlastega kui ka soomlastega, kuna rootslastel misjonär Orest karskuskõnesid pidas. Mõne korra korraldasin karskuspüha, millisele Soomest E. Bergrothi ja teisi kutsusin. Niisugused pühad leidsid elavat osavõttu; maalt ilmus palju kuulajaid.

1893. ja 1894. asus Matti Helenius Seppälä mitu kuud minu juures. Harutasin temaga tihti karskusküsimusi. Matti pidas soomlastele sagedasti karskussisulisi kõnesid. Ise võtsin ette karskuspropaganda sõjameeste seas: Mereväe valitsuselt palusin luba maneeshi tarvitada. Sinna kutsusin ise kirikus ja lasksin ka sõjaväe ülemuse kaudu pühapäeviti p. l. kokku käsutada madruseid ja soldateid, kus siis mõne korra mitmesajalise hulga ees esinesin.

1896 ja 1897 kutsuti Kroonlinnas ellu riigi karskuskuratoorium. Selle liikmeks sain minagi. Kuratooriumil olid tarvitada suuremad summad, aga ta tegevuse tagajärjed kadusid nagu kõrvejõgi liiva. Kuratooriumi liikmeteks määrati alkoholimehi — ei olnud peale minu ühtki karsklast — mida võis oodata niisugustelt meestelt! Kuratooriumi tegevus ulatus ainult paari teemaja asutamisse ja rahvapidude toimepanemisse, viimasesse muidugi suvel hea ilmaga. Rah-

vapidudel nähti tihti väljast mõnda joobnud isikut sisse tulevat. Igatahes need peod karskust sugugi ei edendanud, olgu siis, et peolistel ei olnud peo ajal mahti minna kõrtsi. Et vähegi edendada karskust, pidasin, nagu nimetatud juba, talvel sõjameestele kõnesid, suvel ei saanud, mere-mehed viibisid merel, jalaväemehed laagris. 1905. a. segased päevad tegid lõpu mu kõnede pidamisele ja ka rahvapidudele. Valitsus ei sallinud enam suuremate hulkade kokkutulemist, eriti Kroonlinnas, kus 1905. ja 1906. tekkisid sõjaväelaste hulgas suuremad mässud. Mujal riigis saadi pärast 1905. oktoobri manifestiga suuremaid vabadusi, Kroonlinnas kitsendati endisi.

Karskuse edendamiseks andsin leerilastele leeriopetuse ajal karskuse kohta seletust. Paaril korral andis suur hulk leerilapsi karskustootuse, vähemalt ühe aasta pidada täielikku karskust. Aasta pärast ei saanud ma neid aga enam kätte töötuse kordamiseks.

Peaaegu juurde lisama, et varsti pärast „Retusaare“ asutamist mitmest kihelkonnast Eestist mu poole pöördi ja paluti juhtnõore karskusseltside asutamiseks. Andsin neile neid ja saatsin ühtlasi neile kinnitatud seltsi põhikirjad. Igatahes tekkis selle peale Eestis ellu mõnigi karskusselts. Mõnigi karskusselts valis mind oma au liikmeks.

Esimesel ajal Kroonlinnas avaldasin ajalehtedes lühemaid kirjutusi karskuse asjus ja lasksin trükkida mõne karskussisulise raamatugi. Ajajooksul hakkab J. Tilk Tartus karskusliikumist juhatama. Nii palju kui aru sain, ei näinud J. Tilk meeldi, et keegi muu andis juhatust karskuse asjus. Kõigiti kirjutati ta korruga, karskusasi jäetagu juhtida sellele, kes asja eesotsas seisab, teised ärgu segagu endid sekka. Mõistsin hästi, et ta mind tahtis eemale tõrjuda. Otsustasin sellepärast ajakirjanduses loobuda karskuse kasuks propaganda tegemisest. Tehku seda Tilk, kui soovib.

Kroonlinnas asudes palus dr. A. A. Gronfelt mind hakata „Internationale Zeitschrift zur Bekämpfung der Trinksitten“ kaastööliseks. Täitsin seda soovi ja saatsin Zeitschriftile mõne artikli. Niisama kirjutasin õpetaja V. Reimanile Karskusseltside Aastaraamatutesse ja mõne muu karskussisulise väljaande jaoks. Karsklastele kirjutasin „Karskuse Lauliku“ 1894 ja näitemängu sõpradele karskussisulisi näitemängukesti nagu „Alkoholi õnnistus“, mis taani keeldegi tõlgitud, „Kalevi kannupoisid“ jne. Muidu veel raamatukesti „Laupäeva õhtused lugemised“, „Kihvtiandjad“, „Tallinna mustlased“, „Hiiu köster ja Saare kirikherra“, „Kalevipoeg ja karskus“.

Veel pean nimetama, et Kroonlinnast käisin Peterhofis, Gatshinas, Süsterbeckis, Narvas karskuskönesid pidamas, viimases linnas „Võitlejas“.

1912 lahkusin Kroonlinnast ja asusin Tartu, kus varsti Karskusseltside Kesктоimkonna liikmeks sain ja mõne aja selle laekuri ametit pidasin, hiljemini valiti mind Karskusliidu auliikmeks. Veel mitmed karskusorganisatsioonid on mulle annud sama au, nagu Üliõpilaste Karskusühendus jne. Karskusseltside Kesктоimkonna soovil kirjutasin „Karskusliikumise ajaloo“ J. Bergmani ja V. Hytöse sellekohaste tööde alusel. Minu 40-aastase karskustöö mälestuseks korraldas Karskusliit septembris 1925 iseäraliku pidu.

Wäljawõtteid M. J. Eiseni kirjutist „Joomine ja karstus“ (Talurahwa Raajulises Kalenderis 1887) ja „Karstuse seltsid“ (Isamaa kalender 1887).

„Üleüldlikult kuuleme kaebust, ajad olla nii viletsaks läinud, et waesus iga pidi kätte kippuda tulema. Sissetulekid olla wäikesed, wäljaminekid, nimelt maksud aga väga suured. Kas wõida siis imets panna, kui haamer siin ja seal laua pihta langeda. Mii kaebatakse, ja kaebajail on ka õigus kaebata, sest wiimased aastad on tõesti viletsad olnud ja niihästi põllumeeste kui ka käsitööliste ja kauplejate elu õige waeseks muutunud. Aga kui ajad waesed, mis on siis meie kohus. Meie peame neid ebakohete tundma õppima, mis meile waesust toowad, peame hoolt kandma, et kokkuhoidlikumaks saakime. Kas on seda sündinud?“

*

„Käed külge armsad wennad ja õed! Näidakem, et meie joomise orjad ei ole, waid peremehed, kes joomise üle walitsewad ja kes joomist tema kahju pärast ostawad kaotada. Urge olgem mitte üksi sõna kuuljad, waid ka sõna täitjaid! Urge mõistkem mitte üksi sõnadega joomist hukka, waid tehkem seda ka tegudega tõeks! Kuulutagem sõda joomisele, astugem nagu üks mees kõit joomise vastu wälja! Tehkem tublil wiisil karstuse kaswatamiseks tööd, siis paranewad eluwiisid ja paraneb rahwa põli, siis wõib isamaa paremini õitjeda! Edasi, wennad ja õed, selles püüdmises! Edasi! Edasi!“ (..Joomine ja karstus“.)

*

„Sõda tõuseb, mõõgad kätte, noored ja wanad, mehed ja naesed! Sõda joomise vastu on wäljas! Urge uinuge, astuge wälja, kes te isamaa head südame peal kannate!“

*

„Wennad, tööle! Tööd on palju! Kes on, kes efimehe kiwi selle suure ehituse alusmüüriks paneb? Kes tahab see olla, keda tulewik kiitusega nimetab, et tema Gestis efimene joomise wõitja on olnud? Misjuguksle kihelkonnale ehk linnale walmistab tulewik aupärja efimehe karstuse seltsi ajutamise eest? Ja kes on järgmised, keda karstuse liite ajalugu jäädawalt tänuga mäletab? Kes need on?“

(..Karstuse seltsid“.)

Tartu Kivisild.

Johannes Feldman.

Noor Eisen.

Karskus ja noored.

Inimese noorusaastad on väga sageli määrava tähendusega järgnevale arengule ja elule ning võivad suuresti mõjutada tulevase elusihhi ja ideaalide otsingut. 6. augustil k.-a. manalasse varisend karskusveteraani *prof. Eiseni* noorusaastad ongi selles suhtes võrdlemisi huvitavad, et ta juba neis aastais leidis oma elusihhi ja ideaalid.

Prof. Eisen põlvneb Vigalast, kus ta isa Jaan Eisen (1829—1901) oli Oese külakooli õpetajaks (1846—1882). Ta on sündind 28. sept. 1857. a. ja ristitud ning Vigala kirikuraamatuisse kantud Maddise nime all. Hiljem aga on toimund ta nime muutus, ülikooli dokumentides on ta Matthias ja hiljem M. Johann.

Olles vanemate ainukene laps, armastas ta mänguseltsiliste puudusel viibida koolilaste seas suures klassiruumis, mis oli ühtlasi ka söögi- ja magamistoaks. Nii õppis ta juba 4-aastasena kirjutama ja hiljem ka lugema. Saand lugemise selgeks, veetis ta suurema osa ajast raamatute taga või õpilaste seas, kus ta armastas kuulata ennemuistseid jutte. Selles lihtsas õlghatusega ristnurka tahumata palkidest koolitares veetiski noor Madis oma esimesed eluaastad.

Eiseni vanemate majas valitses alkoholile vaenulik vaim, kuigi vahel õlut pruuliti, kuid pojale selgiteti alkoholi hukutavat mõju. Üks juhtum noorpõlvest, kuidas ta alkoholisõbraks pidi saama, on prof. Eisenile meelde jäänd järgmiselt:

„Lapsepõlves tahtis tohter mind joodikuks teha. 1868. a. möllas kange kõhutõbi. Kaitseabinõuks haigestumise vastu soovitas tohter viina või piiritust. Käskis tüki suhkrut võtta, rohkesti alkoholi peale valada ja siis suus sulada lasta. Nii tehtigi meil. Harjusin niisuguste suhkrutükkidega ära, sest tõbi kestis Vigalas mitu nädalat. Tõve lakkamisel ei antud enam viinaga suhkrut. Mina ometi isalt

nõudma. Isa seletas, et ainult haiguse ajal on viin suhkruga rohuks, muul ajal kihvtiks. Viina ei pea keegi jooma, veel vähem lapsed. See isa seletus mõjus. Sellest ajast peale olen alati alkoholist hoidunud. Mitmed muudki lootsid tohtri õpetuse peale viinast abi, kuid kõhutõbi murdis neid ometi maha, ei aidanud viin midagi. Isegi jäin kõhutõppe, kuid kergelt.“ (Kiri allakirjutatule 16. 4. 29.)

Olles saand isalt alghariduse, viidi poiss 1870. a. Lihulasse saksa elementaarkooli, kuhu ta jäi 6 nädalaks, sest kool jäi seisma õpetaja kohavahetuse tõttu. Ta jäeti jällegi õppima isa juurde.

1871. a. astus ta Pärnu-Ülejõe algkooli, kus varem oli töötand J. V. Janssen. Koolitöö kõrval leidis Eisen ka vaba aega ja tutvus eesti asja edendaja Mihkel Jürgensiga — nagu ta seda ise nimetab — kes virgutatas teda kirjanduslikule tegevusele, miline äratus andis ka tulemusi.

1872. a. lõpetand 15-aastaselt algkooli ei pääsnud ta vanaduse tõttu Pärnu gümnaasiumi alamasse klassi, vaid pidi õpinguid jätkama Haapsalu kreiskoolis, kus ta õppis 1872.—1874. a. jõuluni. Haapsalu oli tollal suurim kadakluse ja saksluse kants ning elu sääl ei mõjund mitte soodustavalt noores Eisenis targand vaimlistele huvidele. Ometi aga ei olnud kreiskooli õpilaste seas joomist, nagu seda oli hiljem Pärnus.

1875. a. alul pääsis Eisen Pärnu gümnaasiumi tertsiasse s. o. kolmandasse klassi lõpust arvates. Ehkki Pärnu gümnaasiumis, kus noor Eisen pidi täiendama oma haridust, valitses täielik saksavaimus — meel ja keel, oli Pärnus targand ka eesti seltskondlik elu, millega ta puutus kokku vabal ajal. Elust Pärnu gümnaasiumis kirjutab prof. Eisen järgmist:

„Pärnu gümnaasiumi õpilased olid

saksa kultuuri mõju all üles kasvanud. See kultuur oli ja on sõbralik õllekultusele. Alamates klassides ei olnud joomakombeid veel pannud maksma alkoholivalitsust. Teisiti aga 2½-aastase kursusega priimas, kus asus täielik alkoholi taimelava. Priima oli ammu asutanud oma „riigi“, ütlen parem „joomariigi“. Riik ei või püsida ilma kassata. Riigi liikmed maksustati iganädalase maksuga riigikassa heaks. Peale selle langesid veel riigikassasse mõnesugused trahvisummad, näiteks „spikkimise klappimise“ eest kooliõpetaja poolt 1½ rubla (s. o. kui spikkimine õpetaja poolt avastatud, muide aga olnud spikkimine riigi seaduste järel lubatud), omavahelise käsitsi kokkupõrkamise eest niisama 1½ rubla jne. Riigikassa arvel läksid riigialamad ühel õhtul korra lastepuiestiku ääres olevasse kondiitrisse Bacchusele ohverdama. Poole ööni ohverdamise järele oli suurem hulk poisid „parajad poisid“. Bacchusele sunniti iga riigikodanikku ohverdama. Sundusele vaatamata suutsin ennast ometi eemaldada ohverdamisest, kuigi kaasõpilased arvasid mind ohverdavat. Lugu oli nimelt nii, et seal joodi õlut ikka kruusisarnasest kannust, „shoppenist“. Shoppenist joojat ei võinud keegi hästi kontrollida joodud kvantumi poolest. Sunnitud shoppenit kätte võtma, tõstsin shoppeni suu juurde, pidasin teda natuke aega seal ilma märjakest maitsmata ja panin siis jälle lauale tagasi. Sedaviisi olin kohuse täitnud ja mind jäeti rahule, kuni shoppen ringkäigul jälle jõudis minu juurde. Kordus endine protseduur ja niisama edaspidigi alati.

Koolivalitsus teadis kondiitris käimisest, kuid pigistas silmad kinni, seda enam, et õpetajate poegigi osa võttis joominguist. Ainult kord tegi kooliõpetaja, kelle poeg skandaalitegijatega — pärast joomingult lahkimist — kaasas käinud, klassis märkuse: „Poisid, olge edaspidi ettevaatlikumad!“

Pedagoogil ei tulnud meeldegi mainitseda õpilasi linnas joomise tagajär-

gedena avalikuks tulnud vallatuste pärast ega selgitada alkoholi hävitavat mõju noorte vaimlise arengu kohta.“ (Kiri allakirjutatule 1930. a.)

Vabal ajal võis aga noor Eisen liikuda Põllumeeste Seltsi ja „Endla“ ringkonnas, kus käis koos eesti seltskond. Veel enam tiivustavalt mõjus noormehe vaimlisele elule asjaolu, et ta asus korteris tolleaegse ainukese Pärnu eestikeelse algkooli õpetaja J. Otsaveli juures. Viimane olles ise kirjamees ja hiljem toimetades „Perno Postimeest“, andis noorele Eisenile juhiseid värsside tagumiseks, tõlkimiseks ja kirjanduslikuks tööks. Äratus mõjus ja 1875. a. peale algabki Eiseni kirjanduslik tegevus. Ühtlasi tegi ta ka kaastööd „Perno Postimehele“, kuid see pidi katkema mõneks ajaks gümn. direktori Bühringi keelu tõttu. Juba güмнаasiumi õpilasena näitas Eisen erilist agarust sulemehena ja nii valmisid tal 1875. a. 8 käsikirja ja järgnevatel aastail 24 ja 31 käsikirja — millest enamik trükimusta nägi.

1879. a. kevadel lõpetas Eisen güмнаasiumi ja astus s. a. augustis Tartu ülikooli usuteaduskonda, kuid oma elukutse, pastoriks saada, oli ta määrand juba 17 aastaselt. Üliõpilaspõlves kujunes ta noorusaastais targandkarskusaade teadlikuks maailmavaate osaks välja ja Eisenit peetakse õigussega Eesti moodsa karskusliikumise isaks.

1882. a. pidi ta isa ühe konfliktitõttu lahkuma Oeselt õpetaja kohalt ning elas pikemat aega Velisel „See-ne“ talus ja vanaduspäevil kuni surmani Velise alevikus, naise poolt sugulase Liedenbergi majas. Neis viimastes kohtades veetis noor Eisen oma suve ja pühade puhkuseaja. Hilisem elutee viis ta aga Eestist hoopis kaugele.

*

Prof. Eiseni nooruslikkust ei määrand mitte tema aastad, vaid ta südametused ja ergas vaim, ta jäi nooreks ka hõbepäisena — ikka tundis ta ennast kodus noorkarsklaste seas, olles E. Üliõpilaste Karskusühenduses ja mujal sagedane külaline. Noorusele

paneb prof. Eisen kogu tuleviku lootuse, mida ta avaldab järgnevail sõnul viimati mainitud kirjas:

„Noorus isamaa lootus, noorus isamaa sool, noorus isamaa tulevik. Üldiselt kurdetakse praeguste halbade aegade üle, kaevatakse taga endiseid paremaid päevi ja oodatakse õnnelikumat tulevikku. Kes hangib aga parema tuleviku? Ei keegi muu kui n o o r u s. Meie vanem põlv vaevleb majandusliku kitsikuse küüsis, alkohol on ta läbi ja läbi imbutanud. See vaenlane ei anna talle mahti tegutseda majandusliku ja vaimlise elu parandamisega. Mädanenud palk ei kõlba toale talaks. Katust kanda ja kogu maja kaitseda ilmastiku vastu suudab ainult tugev tamm või tamme puudusel salust sirgunud mehine mänd.

Vanade keskel karskustööd teha on nagu nürida kirvega laastata metsa; pind on liig paatunud, alkoholi sõbrad tallavad külvatud seemne pea pi-

huks ja põrmuks. Siiski, rõõm on ühegi ärapäastetu pärast. Karskustöö vanade hulgas sarnaneb missiionitööle paganate seas; mõni kord kulub aastaid, ilma et oleks ainustki paganat pöördnud ristiusku. Siiski missiionär ei jäta lootust, uue jõuga töötab ta edasi.

Kui ka vanade keskel tagajärg minimaalne, võib ja kannab karskustöö seda rohkem vilja noorsoo seas. Noorus on sool. Karskuslippu pealkirjaga — in hoc signo vinces! (selle märgiga võidad) kõrgel kandes tuleb kaasa kiskuda kõiki noori, kõigile selletades karskuse põhimõtteid. Karske noorus loob uue maailmavaate ja uue maailmavaatega uue parema aja. See ülesanne ei käi kellegile üle jõu. Kel aga tahtmist, pangu käsi külge, küll omasuguste keskel hakkab asi edenema. Olgu mees- või naissoost noored, kõik ühistööle! Julgete karskete noorte päralt on võit!“

VALTER NIILUS.

Sapitilgad kõverpeeglis.¹⁾

Yks karskusliikumise levingu päätakistusi on keskpärase inimese nõnge kinnihoid tollest n. n. kuldsest keskteest. — Õigustetakse oma parajuslust põhjendusega: kuldne kesktee olevat yle kõige. Tegelikult ollakse aga arg keeldumaks joomast või koguni arg saamaks joomariks.

*

Jälgides tolle keskpärase parajuslase vastuseisu karskusele meenub tundmatunt autorint joonistet karikatuur eeslist, kes millegipärast — ei tea miks — keeldus astumast edesi, ja tegi seda alles siis, kui ratsur porgandi õngenööri otsa sidus ja tal valtaga nina ees hoidis. Nyud astus eesel julgesti edesi ahmimaks porgandit. Seda ta muidugi kunagi ei saavutand, sest koos ta endaga liikus ka valdast hoidev ratsur edesi. — Paljudele parajuslasile on kasu karsklusest täiesti selge. On selge ka see, et see kasu ei ole mitte selline nagu porgand eeslile, mida kunagi kätte ei saa. Siiski nad keelduvad karsklasiks saamast. — Noh, ma jätan paralleelid eesli ja parajuslase vahel tõmbamata.

*

Rahvas olevat vaene, ei jõudvat varsti enam leibagi osta. — Mingem korra viinapoe manu mõnel pyhadeeelsel päeval. Oi seda viinamaiaste saba! Näe, rahvas polegi nii vaene!

Oh teid kyll. Otsekui kutsikas närrib oma hända ja kiunub, et on valus!

*

1) Autori kirjaviis.

Myyakse alkoholi, saadakse sellest tulu. Saadud tulust võib-olla toetatakse karskusliikumistki. Pentsik! Yhe käega antakse rahvale: joo! Teise käe näpuotstega antakse neile, kes ytlevad: ära joo!

Eks riik tuleb niiviisi omadega ilusasti välja. Puhaskasu jääb veel ylegi!

Lugu sarnleb mehega, kel oli lehm. Jättis mees lehma yletalve. Jättis lehmale natuke heinu ka. Naabrid arvama: selle heinaga kyll lehm yletalve ei ela. Kevadel naabrid mehelt kysima, et kuis on lugu lehmaga. — Naerab mees, et tema tuli omaga ilusasti välja. Lehm otsas ja heinad ka! Ja olevat puhaskasugi jäänd! Koolnud lehma nahk nimelt! —

Mehe omadega väljatulek polnud ikka sugugi kasulik. Ja mine tea kui kasulik too teinegi omaga väljatulek on!

*

Kui oleme parajuslased, siis sarnleme mehele, kes löikas koeral saba lylikaupa, iga päev ikka yhe lyli. Seda nimelt selleks nii, et koer korraga mitte liiga suurt valu ei tunneks.

Pooldades parajuslust ja juues ise „parajalt“ võitleme alkoholi vastu vaid jupikaupa, selmet rookida selline pahe otsekohe välja. Valu, mida mõni võibolla tunneks alkoholi täieliku hävitamise puhul, on igatahes pisem kui kahju, mis tekib parajuslusest yhiskonnale.

*

Passiivne karsklane heidab käega — kes jõuab joomareid ja parajuslasi parandada! Ep olevat arstimitki parandamaks neid. — Mõelgu too passiivne karsklane korraks konnadele, kellest yks oli optimist ja teine pessimist. Mõlemad kukkusid korra koorekirnu. Pessimist ei teind katsetki pääsmiseks ja uppus muidugi. Optimist aga rabeles senni, kunni sai koorest või — yle võityki ronis ta siis vabadusse.

HARALD PELLO.

Rahvuslikust maailmavaatest.

(Järg.)

Peame lahti saama rahvuslikust enesealandamisest, mis on omane meie vanemale põlvele. Ei saa salata, et meie vanemal põlvel on rahvustunnet, aga mitte sel määral, et see võiks viia sõnarahvustusest teorahvustusele.

Rahvustunne ei pea hõõguma ainult mingist paraadi-kõnест, rahvuslik vaim lehvima ainult mingi „Eesti nädala“ kohal, vaid sellest peab juhitud olema iga meie samm!

Meie ei pea ainult rääkima oma kõlavast keelest, vaid sellest ka lugu pidama!

Meie ei pea ainult jutustama oma ilusast kodumaast, vaid seda ka ise tundma õppima!

Meie ei pea ainult kiitma eesti laulu, vaid seda ka ise laulma!

Kui palju on praegu teisiti! Võiksin teile tuua hulgana näiteid sellest.

Meil leidub üpris palju inimesi, kes ei suuda lugu pidada oma keelestki. Meie vanema generatsiooni haritlaskonnas ei olda oma emakeele vastu nii tähelepanelikud, et võidaks keele arenguga kaasas käia. Meil on ülikoolis küllalt professoreid, teistest vanema põlve tegelastest rääkimata, kes tarvitavad vorme, mida meie konservatiivne ametlikki keel ammugi enam ei tarvita. See on kahtlemata üks näide sellest, millise hoolimatusega suhtutakse oma keelele.

Peetagu meeles, öeldakse: võõrkeelt mõista on tsivilisatsioon, oma keelt hästi mõista aga kultuur!

Aga see hoolimatus oma keele

vastu ei ilmne mitte ainult selles, et oma keele arengule külmalt suhtutakse, vaid läheb veel kaugemalegi. Mul on valus ja häbi, et meil pääle 16. a. omariiklust leidub palju neid, kes peavad „peenemaks“ rääkida näiteks saksa keelt! Ei ole midagi naeruväärsemat kui vana nõue: „peate oskama kolme kohaliku keelt“ (!). Jumalale tänu, et selle „kolme kohaliku keele“ rõhutamine meie teadlikes ringkonnis ikka vähem ja vähem aset leiab.

On vaid üks kohalik keel — eesti keel! Kõik võõrkeeled on vaid selleks, et osa saada võõraist kultuurest. Germaani ja slaavi kultuuri on aga meile juba küllalt istutat. Ja on täiesti õigustet viimasel ajal eriti suureks paisund nõue, et saksa keel meie keskkoolis esimese võõrkeele positsioonilt kõrvale tõrjutaks.*)

Meie vanemal põlvel on liiga vähe idealismi, et sõnarahvuslusest tõsisele teorahvuslusele jõuda! Sinna peate aga teie, noored jõudma! Pidage meeles, et mitte sõnadega ei looda, vaid tegudega! Rahvuslusest juhitud tegusid, neid oodetakse teilt, ja kui teie selle nõude ja lootuse täidate, siis võime kõik rõõmsad ja uhked olla selle üle, et kuulume teie hulka, noored tulevikumeistrid!

Selleks, et teie oma suurt ülesannet saaksite täita, peate kujundama omale kindla rahvusliku maailma-vaate. Peate oma harrastused suunama meie maa ja rahva ning selle kultuur- ja sotsiaalpoliitilise olukorra tundmaõppimisele minevikus ja ole-

vikus. Täpsemalt A. Elango sõnadega**) „Vahetu tutvumine kodumaa loodusega ja rahva eluga jalarännakute kaudu, süvenemine kas üksikult või õpiringides kodumaa ajalukku ja kultuurilukku, esteetiliste elamuste ja kõlbliste eeskujude ammutamine jne. — need on ülesanded, mille täitmata pole mõeldav mingi rahvusliku omapära tunnetamine, veel vähem selle armastamine“. Peate õppima meie elus nägema ka positiivset, et teiegi seas maad ei võtaks pettumus, et teiegi liialt külge ei kasvaks äripäevale, et teiegi seas aset ei leiaks virisemine, närvitsemine, lootusetus, mis nii iseloomulikud on meie vanemale põlvele.

Tuleb noorte isetegevust juhtida rahvuskultuuriliste küsimuste juurde, et mitte ainult värske vaimustus, vaid ka tublid teadmised sellelt alalt oleksid noortele relvaks koolist ellu astudes.

Aga pidage veel meeles ka seda, et ainult need elamused, mida teie ise olete endile koolis hankind, jäävad eluks ajaks teie saatjaks. Ajaloo aastaarvud, orgaanilise keemia keerulised struktuurid jne., mida õpite, võivad kergesti ununeda elus, aga need momendid, mida ise olete omale loond, millest ise olete kord vaimustund, need jäävad. Seepärast püüdke tutvuda meie rahvuskultuuriliste küsimustega, ärge ainult laske ennast sellest vaimustada, vaid vaimustuge sellest ise, et see vaimustus püsima jääks.

Hääd kirjandust.

Walter Scott: Ivanhoe.

Inglise keelest tõlkinud A. Hansen. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. Tartus, 1926.

Walter Scott (1771—1832) on tähtsaimaid inglise ajaloolise romaani kirjanikke. „Ivanhoe“ kuulub tema õnnestunumate

teoste hulka. Teose aine läheb tagasi minevikku, ristsõdade ja raudrüütli aega. Keskse momendi teoses moodustab inglise kuningas Richard Lõvisüdame ristisõjast kodumaale pöördumine. Romaani draamaatilise tagapõhja loob pingutatud meeoleolu paindumata-uhkete sakside ja võitjate normannide vahel; mõlemate põ-

*) See nõue on nüüdse koolireformina teostund (artikkel on kirjutet ja laotud varakevadel).

**) Noorusjõud II lk. 26 („Noorsugu ja rahvusküsimus“).

latavad ja tagakiusatavad on juudid. Suurmeelne ja vahva kuningas Richard Lövisüda püüab lepitada kaht vaenulikkude äärmust; tema sõber ja parem käsi Saksi vürsti Cedricu poeg Wilfred esineb sallivana juutidegi vastu, mis teiste meelest hirmus.

Ajaloolisel taustal areneb huvitav ja mitmekesine sündmustik, mille kandjaks ei ole küll päätegelased, vaid autori ladus jutustamis- ja ainekäsitamisviis. Autor on rohkem eepik kui lüürik, enam mõttekui tundeinimene, sellepärast ei leia me päätegelastes suurt kirge ega sügavat kannatust, need kipuvad kahvatuma vähemate hästijoonistete tüüpide kõrval. Käsitatavad olustikud aitavad selgitada illustreeritud teksti sees ja seletused joone all.

„Ivanhoe“ oma huvitavalt ainekäsitust, mitmekesisuselt ja seiklusrikkuselt moodustab huvitava lugemismaterjali eriti noorsoole.

Õ. S.

Honoré de Balzac: Šagrään-nahk.

Prantsuse keelest tõlkinud H. Visnapuu. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. Tartus, 1926.

19. sajandil Prantsusmaal suurimat

mõju avaldand isikuid on Balzac. Selle üliproduktiivse naturalismi isa geenius juhhib teda läbi vahelduvate põhiideede rägastiku äärmusest äärmuseni — usu juurest teaduseni, naturalismist romantismeni.

„Šagrään-nahk“ on esimesi teoseid ta õige nime all. Romaani kaunis legendangelase elu ja šagrään-naha kokkukiskumise sõltuvusest on põimitud elusaladuse otsinguil saavutatulemusega: tahta põletab meid ja võida hävitab meid, kuid teada annab meie nõrgale olemisele kestva rahu. Inimhingede lahkamine, rikkalik ühiskonnakirjeldus ja hästitatavad tüübid vahelduvad siin müstika ja romantikaga ja moodustavad lõpuks ühtlase teraviku. Pääkangelase saatus kajastab ka Balzac'i elukäiku: verbi „tahtma“ tähe all saavutatulemus „võima“ toob endaga ka hävimise.

Peab imetlema Balzac'i stiili, mis suur produktiivsuse ja vähese viimistlemise juures on eriti eluline ja omapärane. Autori kirglikkus ja ägedus on leidnud enesele selles haruldaselt sobiva väljendusvormi.

Prantsuse kirjandusega tutvumisel on käesolev teos eestlastele esmajärguline lugemispala.

Õ. S.

Kroonikat ja Liidu teateid.

Eesti Karskusliidu Kodukasvatustoimkonna tööst.

Kasvatustöös on hakatud ajajooksul ikka enam ja enam rõhku panema kodukasvatustööle. On ju tõsiasi, et juba eelkooliaegne kodune teadlik või teadvusetu kasvatuse määrab isiku kohalise, vaimlise ja ühiskondliku arenemise suuna, mille muutmine suurte raskustega ühenduses. Selle tõttu ongi kujunenud kodukasvatustöö liikumise paljudes maades väga laialdasi rahvahulkasid haaravaks massiliikumiseks.

Meil on kodukasvatustöö alal juhtivaks keskuseks Eesti Karskusliidu juures asuv Kodukasvatustoimkond, kes on püüdnud kõigiti abistada juhatustega lastevanemaid ja muid kasvatajaid nende vastutusrikkas töös. Sellelt seisukohalt pakub palju väärtuslikku äsja mainitud mag. A. Elango „Koduse kasvatuse õpiringi töökava“, mida soovivad võivad saada E. Karskusliidult, samuti kui sama toimkonna varemaidki tööjuhiseid. Töökavas antakse põhjalik ülevaade kodukasvatustöös esinevate probleemidega süstemaatiliseks tutvumiseks vajaliku materjali leidmiseks kirjandust.

Et äratada huvi koduse kasvatuse vastu, korraldab E. Karskusliidu Kodukasvatustoimkond edaspidi koduse kasvatuse eksamid. Eksamit võib õiendada kas alam- või ülemastmes ja on võimaldet eksami õiendamiseks kõigile, kes selleks

toimkonnale soovi avaldand. Eksamile ette valmistamiseks on vaja läbi töötada koduse kasvatuse õpiringi töökavas ettenähtud materjalid ja ülesanded. Seega on eksamite õiendamine sobiv eeskätt kodukasvatuse õpiringest osavõtnuile, kuid see on väga hästi võimalik ka kõigile teistele, kes küsimust iseseisvalt soovivad läbi töötada. Selleks on kavas neile eraldi materjalid kätte näidatud. Kava saab E. Karskusliidult 10 senti.

Akadeemiline Karskusühing alustas tegevust.

Meie üliõpilaskarskustööd juhtis alates 1920. a. päämiselt Eesti Üliõpilaste Karskusühendus, pannes eeskätt rõhku karskuskasvatustööle ja selle kõrval ka karskuspoliitilisele (üliõpilaskonna karskendamine) alale, kuna varju jäi karskusküsimuse teaduslik uurimine.

Nüüd alustas tegevust EÜKÜ sõsarorganisatsioon Akadeemiline Karskusühing, mis tahab koondata alkoholismitvastaseks võitluseks ja karskusküsimuse teaduslikuks uurimiseks kõiki meie kõrgemates õppeasutis õppivad ja õppivaid karskeid kodanikke ja nende õppeasutuste õppejõude.

Tegevuskavas on alkoholismitvastase võitluse tähtsamate probleemide läbitöötamine, teadusliku karskusajakirja väljaandmine, kõnekoosolekute korraldamine ja üldisele karskusliikumisele tema üritusis abiks olemine.

Juhatusse valiti: esimeheks mag. A. Elango ja juhatusse liikmeteks: O. Ibius, S. Sinimets, V. Niilus, H. Sarv, mag. V. Ernits ja J. Sõster.

AKÜ kõrval jääb endiselt edasi töötama EÜKÜ ja võib loota nende kahe sõsarorg-i vahel viljakat koostööd.

Karskuspüha.

15. üleriiklik karskuspüha peetakse käesoleval aastal 4. nov. kodukasvatustöö tähe all, ühtlasi puudutatakse kohaliku keelulõiguse küsimust.

Eesti Karskusliidu poolt saadeti koolidele, kirikutele, organisatsioonidele j. m. selleks puhuks järgmised materjalid: 1) E. Karskusliidu läkitus, 2) karskuspühaks kirjastet brošüür „Eeskuju ja kasvatus“ — pr. O. Ploompuu-Van Nest'ilt ja 3) mag. A. Elango koostat „Koduse kasvatus õpiringi töökava“.

E. Noorsoo Karskusliidu karskuspüha läkitus ilmub käesolevas „Kevadikus“.

Karskuspüha eelõhtul 3. novembril pühendab ka raadioringhääling kolmveerand tundi karskuspüha ülekandeile, mille tuuma moodustab Jaan Tõnissoni kõne „Rahva isetegevus alkoholismivastases võitluses“. Ülekanne on õhtul kella 20.45—21.30.

Loodi noorsoo karskusliikumise metoodika tööring.

Eesti Noorsoo Karskusliidu juhatus moodustas Liidu juurde aktiivsemaid noorsookarskusliikumise tegelasist koosneva tööringi noorsookarskusliikumise metoodikasse puutuvate küsimuste süstemaatiliseks läbitöötamiseks. Tööringis arutletavate küsimuste esialgne kava on järgmine:

- I. Noorsoo karskusliikumise ulatus ning piirid ja alajagunemine.
- II. Noorsoo karskusliikumise eesmärgist.
- III. Karskusmeelsete osavõtu võimalusest noorsoo karskusliikumises (täiskarskuse küsimus).
- IV. Noorsoo karskusliikumise välisvormist (organisatsiooniküsimus).
  - 1) kohapäalsed organisatsioonid,
  - 2) keskkohast ja selle kontaktist kohtadega.
- V. Karskustendentsilisest mõjustamisest väljaspoole.
- VI. Uute liikmete värbimisest noorsoo karskusliikumise organisatsioonist.

VII. Karskusenesekasvatuse lähtekohad:

- 1) noorsoo alkoholismi põhjused,
- 2) noorsoo psüühe.

VIII. Karskusenesekasvatuse põhimõtted ja vahendid.

IX. Elureformistlikust enesekasvatusest.

X. Täiskasvanute osavõtu küsimus noorsoo karskusliikumises.

XI. Noorsoo karskusliikumise vahekorast teiste noorsooliikumise aladega.

XII. Noorsoo karskusliikumises osavõtjate siirumisest üldisse karskusliikumisse.

E. N. K. õpiringist.

E. Noorsoo Karskusliidul on kavatsusel õpiringi korraldamine, mille ülesanded:

- 1) käsitleda karskus- ja enesekasvatuse küsimusi keskmise astme karskuseksami ulatuses ja
- 2) tutvustada osavõtjaid praktiliselt õpiringide töökorralduse ja töömeeetoditega.

Õpiring on ühtlasi kursuseks tulevas-tele õpiringide juhtidele.

Töö lõpul korraldetakse soovijaile karskuseksam.

Õpiringi tööd juhatavad õpetaja H. Mark ja üliõp. O. Ibius.

Avakoosolek toimub võimaluse korral 8. nov. kell 17 E. Karskusliidu ruumes.

Ilmusid Noorsoo-organisatsioonide juht nr. 2 ja nr. 3.

Nr. 2 ilmus mais (8 lk.). Sisus: Ringkiri Liidu liikmeile-org-ele; Koosolekute juhatamisest (dir. V. Tubin); Töö noorte karskustoimkondades (O. Ibius); Eesti Noorsoo Karskusliidu käsiraamatukogu nimestik.

Nr. 3 ilmus septembris (10 lk.). Sisus: Edasi! (Fr. Olup); Ringkiri Liidu liikmeile-org-ele; Juhiseid tegevusaasta alguseks (H. Mark); Vabatahtlikkude karskuseksamite korraldus ja kava; Esperanto õpiringist (Al. Loring); Noorsooliikumise õpiringist (Al. Elango); Karskusringi (osalt ka Enesekasvatuse-ringi) tegevuskava (H. Mark); Kirjandusringi tegevuskava (A. Hurt); Eesti Noorsoo Karskusliidu käsiraamatukogu nimestik (järg).

Käesoleva numbriga toimetuse liige Õie Sõster.

„Kevadik“ ilmub — 6 nr.-it aastas. Tellimishind 1/1 a. 60 s., 1/2 a. 30 s., üksiknr. 15 s.

Väljaandja: Eesti Noorsoo Karskusliit. Vastutav toimetaja: dr. phil. Alfred Koort. Tegevtoimetaja: Friedrich Olup. Toimetuse liikmed: Silla Aun, Robert Grauberg, Aino Hurt, Otto Ibius, Eugen Lemberg, Eduard Kubjas. Helgi Pausepp, Karl Sokka, Oie Sõster (toimetuse sekretär).

Toimetuse aadress: Tartu, Gustav-Adolfi t. 18—2, postk. 86, telefon 404.

G. Roht'i trükk, Tartus 1934.

Üleriiklik noorte kirjandi- võistlus.

Eesti Noorsoo Karskusliit kuulutab käesolevaga välja üleriikliku noorte kirjandivõistluse kahes rühmas:

Vanemas rühmas võivad võistlusest osa võtta need, kes 1. aprillil 1935. a. ei ole üle 21 aasta vanad.

Nooremas rühmas — kes ei ole 1. apr. 1935. a. üle 17 aasta vanad.

1. Teemadeks on:

Vanemas rühmas:

- 1) *Mida sisaldab tänapäeva noorte aatemaailm?*
- 2) *Karskusveene elujaatava maailmavaate osana.*

Nooremas rühmas:

- 1) *Noorte alkoholismi põhjust.*
- 2) *Matkakirjeldus.*

2. **Autasuks** annab E. Noorsoo Karskusliit: a) **vanemas rühmas:** I — 30 kr., II — 20 kr., III — 10 kr.; b) **nooremas rühmas:** I — 10 kr., II — 6 kr., III — 4 kr.

Auhinnad antakse välja kirjanduse näol auhinnasaaja valikul.

3. Võistluskirjandid tulevad mõne märksõna all saata E. N. Karskusliidu juhatusetele (Tartu pk. 86) hiljemalt **1. aprilliks 1935. a.** Kinnises ümbrikus (mis kannab sama märgusõna) lisatagu juurde autori nimi, sündimisaeg, aadress, organisatsiooni nimi, kui autor sellisesse kuulub, kool ja klass, kui autor on õpilane.

Ümbrik avatakse pääle töö hindamist. Auhinnata jäänd tööde ümbrikke üldse ei avata.

5. Töid hindavad: **Vanemas rühmas:** mag. A. Koort, mag. A. Elango, hr. E. Kubjas ja üliõpilased Fr. Olup ja H. Mark.

Nooremas rühmas: mag. A. Anni, koolinõunik G. Reial ja üliõpilane G. Kink.

Kirjanduse nimestik.

Alljärgnev nimestik sisaldab tähtsamad E. Karskusliidu ja Noorsoo Karskusliidu väljaanded karskusküsimuse, enesekasvatuse ja noorsooliikumise alalt. Väljaandeid tellides võib nende hinna ära saata postmarkides. Vähemalt 5 eks. korraga tellides antakse 25% hinnaalandust. Märk * tähendab, et trükk on otsakorral.

Ajakirjad:

1. „Külvaja“, E. Karskusliidu informatsioonileht, ilmub 1932. a. alates vähendatud kujul, 10 nr. aastas. Tellimishind aastas Kr. 0.25.
2. „Kevadik“, E. Noorsoo Karskusliidu väljaandel, 6 nr. aastas ilmuv koolinoorsoo, enesekasvatuse ja elureformi ajakiri. Tellimishind aastas Kr. 0.60, poolaastas Kr. 0.30. Tellida saab mõlemaid ajakirju igast postiasutisest kui ka otse liitudelt.
3. Ajakirjade endisi aastakäike: „Külvaja“ 1928—1930 — à kr. 0.75, 1931 — kr. 1.—, 1932 ja 1933 — à kr. 0.25; „Kevadik“ 1926 — kr. 0.70, 1931 ja 1932 — à kr. 0.50, 1933 — kr. 0.60; „Tulev Eesti“ 1922, 1924 ja 1925 — à kr. 0.50.

Ajakirjade endised aastakäigud, mida avaramate aineliste võimaluste juures võimalik oli välja anda võrdl. suuremahulistena, sisaldavad suure hulga püsiva väärtusega materjali.

Anni, August. Noorsoo ülesandeid tänapäeva ühiskonnas ja vaimsuses. 24 lk. Kr. 0.10.

Aulanko, H. A. Tubak ja tema kahju. Redig. ja täiend. J. Rosental. 31 lk. Kr. 0.25.

Elango, A. Noorsookarskustöö Eestis. Ajalooline ülevaade küsimusest. 136 lk. Kr. 0.40.

Elango, J. Aegade hääl. Valimik mõtteid alkoholismi ja karskusküsimuse kohta. 64 lk. Kr. 0.25.

—, — Pääkese poole. Karskuslugemik. 208 lk. Kr. 2.50.

Elisto, Elmar. Kategoorilise karskusküsimuse põhjendus eriti intelligentsi ilmavaates. 30 lk. Kr. 0.15.

ENK (E. Noorsoo Karskusliit) 10 aastat. Toimet. Fr. Olup. 32 lk. Kr. 0.25.

Hansson, Rudolf. Suurem kurja juur. Alkohol kuritegevuse, õnnetusjuhtumiste ja enesetapmistega tegurina ja õnneliku perekonna hävitajana. 43 lk. Kr. 0.15.

Jaanusson, J. Õpilaste kooperasiivid. 16 lk. Kr. 0.10.

Kojonen, Rope. Önn, Enesekasvatuslik raamat. 80 lk. Kr. 0.50.

Koppel, H., prof. dr. med. Kas võib lastele anda alkoholi? 14 lk. Kr. 0.10.

Kraha, A. Tegelik enesekasvatus. Juhiseid õpiringidele ja üksikutele enesekasvatajatele. 39 lk. Kr. 0.20.

Kubjas, E. Eesti karskusliit 1906—1931. 72 lk. Kr. 0.15.

—, — Käsiraamat karskusorganisatsioonide liikmeile. 36 lk. Kr. 0.10.

Kuusi, E. A., prof. dr. phil. Alkoholiküsimus majandusliku küsimusena. 40 lk. Kr. 0.20.

Laja, G. „Terviseks!“ Mõnda joomakommetest. 46 lk. Kr. 0.25.

Noorsoo Karskusliidu koguteosed:

*Noorusjõud I. Toimet. Al. Elango. 176 lk. Kr. 0.50

Noorusjõud II. „ „ „ 192 „ „ 0.50

Noorusjõud III. „ „ „ 112 „ „ 0.50

Noorusjõud IV. „ A. Küng. 107 „ „ 0.50.

*Ploompuu-Vesterinen, Leeni. Hoidke perekonna kodukollet alkoholi eest! Mispärast oleme karsklased? 16 lk. Kr. 0.10.

Richardson, Charles. Raamatute valikust ja sellest, kuidas neid lugeda, et nad tooksid meile kasu. 79 lk. Kr. 0.50.

Quaestiones alcoholismi et narcomaniae I ja II. Rahvusvahel. väljaanne prof. L. Puusepa toimetusel, à kr. 2.50.

Smiles, Samuel. Läbikäimisest raamatuga. 32 lk. Kr. 0.15.

Sossi, Ants, mag. chem. Jookide valmistamine kodusel teel. Käsiraamat perenaistele ja koolidele juhatareaga rohkem kui 100 maitseva joogi valmistamiseks. 76 lk. Kr. 1.—

Suomela, Kl. U. Karskus ja sportvoime. 60 lk. Kr. 0.25.

*Treu, Ed. Valimik seltskondlike mängude. 48 lk. Kr. 0.25.

Vilms, J., dr. j. t. Meie karskustöö programm ja taktika. 46 lk. Kr. 0.35.

Vilms, J., dr. med. Suguhäigused ja alkohol. 40 lk. Kr. 0.25.

—, — Tahtevõimlemine. 47 lk. Kr. 0.15.

Ühislauluvara. Valimik seltskonnas lauldavaid laule (160 laulu). II trükk. Toimetanud E. Kubjas, Ed. Treu ja J. Tõlp. 125 lk. Kr. 0.25. Õpilastele koolide ja õpilasingide kaudu vähemalt 20 eks. ostmisel 15 senti eks.